

оптимальний шлях розвитку, розробити програму фінансового оздоровлення підприємства, обгрунтувати інвестиційне рішення, найбільш доцільне для конкретного підприємства.

Список використаних джерел

1. Дзюбенко А. Л. Информационные системы в экономике : [учеб. пособ. для вузов] / Дзюбенко А. Л. – М. : МИЭМПит, 2005. – 152 с.
2. Козаченко В. Е. Управление общей стоимостью владения КИС [Электронный ресурс] / В. Е. Козаченко // Корпоративные системы. – 2002. – № 2. – С. 13–20. – Режим доступа : http://www.library.dgtu.donetsk.ua/fem/vip97/97_03.pdf
3. Костюченко В. Організаційні аспекти впровадження інформаційної системи в холдингу / В. Костюченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 8. – С. 20–26.
4. Official Site of Gartner, Inc. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.gartner.com/technology/home.jsp> – Screen title.
5. Миндалев И. В. Теория экономических информационных систем : [Электронный учеб.-метод. комплекс] [Электронный ресурс] / И. В. Миндалев. – Красноярск : КрасГАУ. – Режим доступа : [http://www.kgau.ru/istiki/ teis/bk01-toc.html](http://www.kgau.ru/istiki/teis/bk01-toc.html)

УДК 311:336.761:001.102-021.413

Д. О. Самсонов,
аспірант,

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України,
головний спеціаліст,
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

Оцінка релевантності інформаційного забезпечення державного регулювання ринку цінних паперів України

Розглянуто методологічний підхід до оцінювання релевантності як одного з основних вимірів якості інформаційного забезпечення діяльності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку в Україні й інших учасників цього ринку. Запропоновані основні характеристики релевантності та інтегральний показник – індекс релевантності. Показано, що основними проблемами релевантності інформаційного забезпечення є розробка та впровадження заходів із забезпечення релевантності та рівень доступності інформації, особливо для зовнішніх користувачів.

Ключові слова: *ринку цінних паперів, якість інформації, релевантність, інформаційне забезпечення, користувачі інформації.*

Державне регулювання фондового ринку України здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (далі – Комісія, до 23.11.2011 року – Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку). За час функціонування Комісії її керівництво приділяло значну увагу питанням удосконалення системи збирання, обробки інформації щодо діяльності учасників фондового ринку, її поширення (надання інформації внутрішнім та зовнішнім користувачам). Від якості цієї інформації значною мірою залежить ефективність виконання Комісією її основних функцій. Водночас питання забезпечення якості інформації для державного регулювання ринку цінних паперів залишаються мало розробленими.

Протягом останніх десятиліть дослідження якості інформації є предметом уваги багатьох відомих учених та міжнародних організацій, таких як Євростат, Міжнародна організація праці, Світовий банк та інші (див., наприклад, [1–3]). Ними визначені основні сучасні виміри та показники якості інформації. В Україні питання якості інформаційного забезпечення досліджують А. Головач, Е. Лібанова, О. Осауленко, В. Саріогло, останнім

© Д. О. Самсонов, 2012

часом – О. Гончар та ін. У центрі їх уваги – питання забезпечення якості статистичних даних та інформації, необхідної для розробки й упровадження економічної, соціальної та демографічної політики в Україні.

Запропонована робота присвячена проблемі оцінювання релевантності як одного з основних вимірів якості інформаційного забезпечення діяльності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку в Україні й інших учасників цього ринку. Мета статті – розгляд основних характеристик релевантності інформації, що розробляється та використовується Комісією і поширюється серед користувачів, визначення інтегрального показника релевантності, окреслення підходів до покращання окремих її характеристик.

За сучасними міжнародними рекомендаціями виділяють такі основні виміри якості статистичної та адміністративної інформації, що використовується при прийнятті рішень у різних сферах державного управління: релевантність, надійність (точність), своєчасність та пунктуальність, доступність та ясність, порівнянність [3; 4]. Зазначені виміри в цілому характеризують якість як статистичної, так і адміністративної інформації. Під

релевантністю інформаційного забезпечення, як правило, розуміють ступінь, з якою воно відповідає поточним та потенційним потребам користувачів, повноту розробки всієї необхідної інформації, а також ступінь відповідності потребам користувачів концепцій, визначень, класифікацій і т. д., що використовуються. Релевантність інформаційного забезпечення має, головним чином, якісні характеристики, до основних з яких належать [4]:

- класифікація та опис користувачів;
- опис потреб основних користувачів, протиріч між потребами окремих користувачів та опис встановлених пріоритетів;
- результати аналізу відхилень у теоретичних концепціях, методологічних підходах, визначеннях, що використовуються або мають використовуватися користувачами відповідно до існуючих рекомендацій і потреб;
- посилання на документи, де міститься інформація з більш детальним описом потреб користувачів, якщо такі матеріали є;
- характеристики ступеня задоволеності користувачів, насамперед за основними групами користувачів, головні причини неповного задоволення потреб користувачів;
- кількісна характеристика обсягу даних, недоступних для користувачів порівняно з передбаченим обсягом доступної інформації;
- опис причин недоступності потрібної інформації та перспектив вирішення цієї проблеми;
- опис проведених заходів із забезпечення релевантності;
- опис результатів оцінки задоволеності користувачів, а також планів та заходів, що будуть вжиті для покращання задоволеності їх потреб;
- кількісна характеристика обсягів поширених матеріалів або звернень користувачів до публікацій в електронній та паперовій формах;
- кількість звернень до відповідних web-сторінок, де розміщені інформаційні матеріали, та завантажень доступних файлів.

Для адекватної характеристики господарської діяльності суб'єктів фондового ринку мають застосовуватися значні обсяги інформації, яка відіграє ключову роль для прийняття рішень потенційними інвесторами. У зв'язку з цим одним із найважливіших завдань Комісії є забезпечення належної якості даних та рівноправного доступу користувачів до необхідної інформації. Створена система розкриття (поширення) інформації дає можливість аналізувати стан розвитку ринку цінних паперів, а також отримувати необхідні дані про діяльність потенційних об'єктів інвестування. У межах державного регулювання фондового ринку інформація підпадає під категорію адміністративної та використовується Комісією з такими ціля-

ми: розробка програм розвитку фондового ринку, державних і міжнародних програм розвитку фінансового сектору; розробка та впровадження заходів державної економічної політики; моніторинг діяльності професійних учасників фондового ринку; передбачення й усунення правопорушень, а також удосконалення нормативно-правових актів на ринку цінних паперів.

Первинну інформацію від учасників фондового ринку Комісія отримує у вигляді адміністративних даних, що містяться у звітах стандартного формату, які подаються до Комісії на обов'язковій основі (рис. 1). Процедура оприлюднення інформації затверджена відповідними рішеннями Комісії та наказами Голови Комісії. За терміном оприлюднення інформація поділяється на регулярну (щоквартальна, щорічна), нерегулярну (на дату виникнення) та особливу (у разі настання певної події).

Комісія обробляє та систематизує отриману адміністративну інформацію для подальшого надання її користувачам. Систематизована статистична інформація подається у вигляді поточних та періодичних даних фондового ринку, аналітичних довідок, звітів та ін. Розміщення інформації для користувачів здійснюється у таких основних формах: електронній (web-сторінка Комісії), паперовій (публікується у періодичних виданнях), у засобах масової інформації. Також інформація надається за вимогою до органів державної влади та на запити фізичних і юридичних осіб, громадських організацій.

Узагальнену характеристику користувачів інформації, яка надається Комісією, доцільно розглянути за особливостями їхніх потреб у інформації та специфіки даних, що використовуються. За таким підходом доцільно виділити дві основні групи користувачів: зовнішні та внутрішні. Внутрішні користувачі інформації на фондовому ринку – це установи та їх окремі підрозділи, а також окремі особи, на яких покладено функціональні обов'язки із забезпечення державного регулювання ринку цінних паперів. Таким чином, до внутрішніх користувачів належать Комісія як колегіальний орган, її центральний апарат з територіальними органами та Координаційною радою, що створена з метою координації діяльності державних органів з питань функціонування ринку цінних паперів, керівники та фахівці цих установ.

Усіх інших користувачів доцільно віднести до групи “зовнішні користувачі”. Вони можуть бути розділені на чотири основні підгрупи (табл. 1): державні установи, професійні учасники фондового ринку (див. рис. 1), міжнародні та іноземні організації й установи, інші зовнішні користувачі.

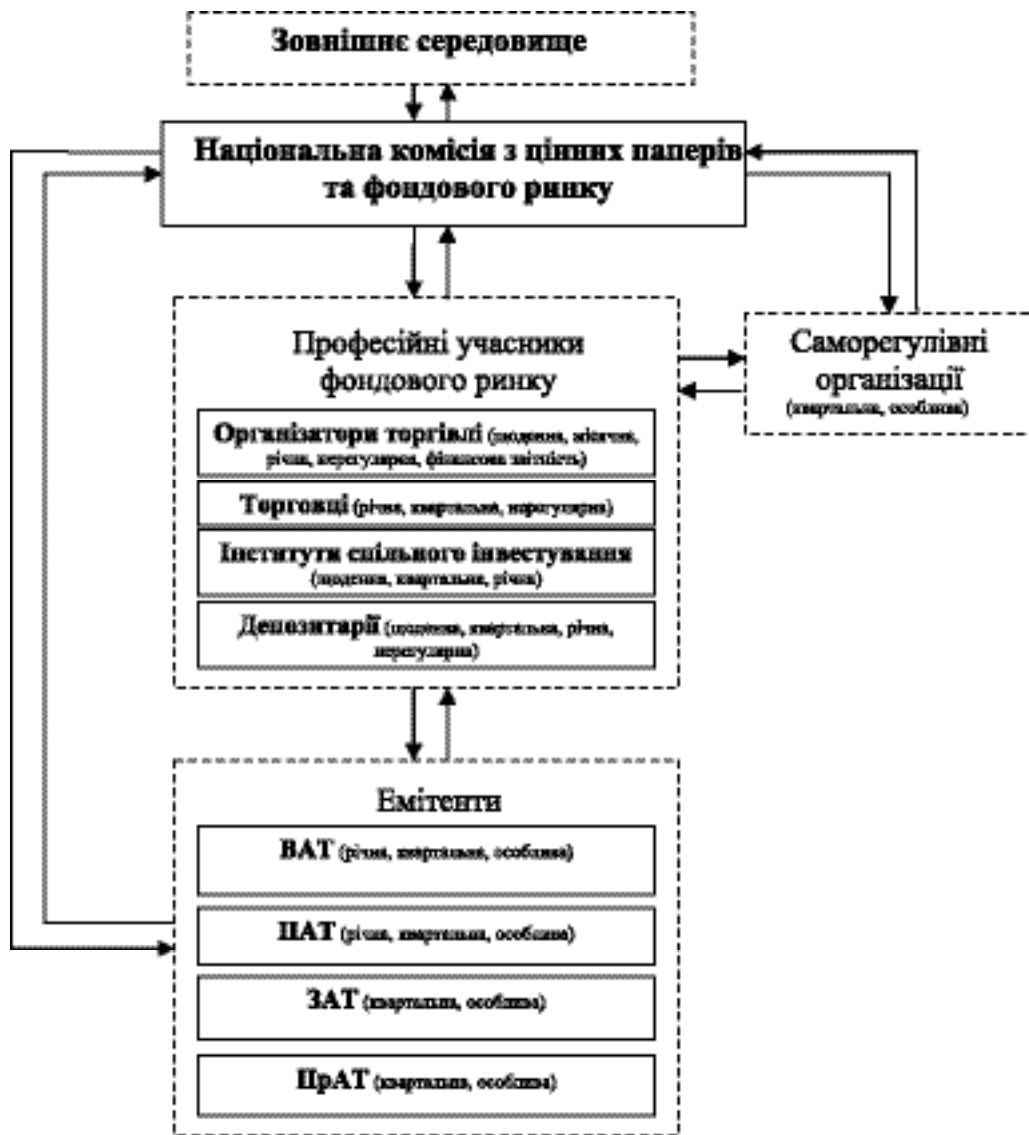

Рис. 1. Схема руху адміністративної інформації фондового ринку України

Таблиця 1

Класифікація зовнішніх користувачів

Підгрупа	Характеристика	Завдання, що вирішуються з використанням отриманої інформації
Державні установи	Верховна Рада України; Адміністрація Президента України; Кабінет Міністрів України; міністерства та інші центральні органи влади; Рада національної безпеки України; Національний банк України	Формування єдиної державної політики, адаптація національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів, прийняття стратегічних рішень
Професійні учасники фондового ринку	Організатори торгівлі; торговці; інститути спільного інвестування; депозитарії	Роз'яснення окремих положень законів чи нормативно-правових актів Комісії
Міжнародні та іноземні організації й установи	Уряди інших країн; міжнародні організації; міжнародні фінансові установи; іноземні ЗМІ; інституційні інвестори нерезиденти	Міжнародні порівняння, прийняття рішень щодо залучення інвестицій, отримання звітів по діяльності акціонерних товариств
Інші користувачі	ЗМІ; наукові установи; громадські організації; фізичні особи	Публікація інформації, проведення наукових досліджень

При обробці адміністративних даних та підготовці матеріалів для поширення серед користувачів у комісії виникають проблеми, розв'язання яких передбачає застосування сучасних статистичних методів обробки інформації та підвищення її якості. Ці проблеми пов'язані, наприклад, із затримкою або неповним обсягом звітів, що надходять до Комісії, недосконалою процедурою об-

робки даних, їх дублюванням або неузгодженістю, помилками при заповненні форм звітності та ін. Таким чином, питання оцінювання та забезпечення якості інформації є актуальними для Комісії і користувачів. Керівництво та фахівці Комісії постійно працюють над удосконаленням процедур прийому звітності, підвищенням рівня якості інформації, розпорядником якої вона є.

Як уже зазначалося, при оцінці якості інформаційного забезпечення державного регулювання ринку цінних паперів України доцільно звернути увагу, насамперед, на релевантність інформації як на один з основних вимірів її якості. Оцінювання релевантності інформаційного забезпечення та окремих показників, що її характеризують, дає можливість побудувати ефективну систему моніторингу релевантності, розробки та впровадження заходів з її покращання.

Як узагальнюючий показник релевантності інформаційного забезпечення фондового ринку пропонується використовувати інтегральний показник – індекс релевантності, що визначається на основі окремих характеристик релевантності. Можливість побудови та використання індексу релевантності передбачає дослідження на основі спеціальних статистичних методів усієї системи вихідних показників, що характеризують різні аспекти релевантності інформаційного забезпечення державного регулювання фондового ринку. При цьому використання надлишкової кількості показників призводить до необґрунтованого збільшення обсягів необхідної для розрахунків інформації та ускладнення самих розрахунків і аналізу. Але найбільш важливим є те, що це значно ускладнює можливість прийняття ефективних управлінських рішень.

Основними етапами визначення індексу релевантності є:

- формування інформаційної бази для визначення складових індексу за певний період часу;
- обчислення основних характеристик релевантності;
- розрахунок індексу релевантності I_p .

За стандартним підходом розрахунок величини I_p здійснюється з використанням характеристик релевантності за формулою:

$$I_p = \sum_{j=1}^J I_j \cdot w_j, \quad (1)$$

де I_j – значення j -го показника, що визначає релевантність, $j=1, 2, \dots, J$ (передбачається, що показники приймають значення від 0 до 1, при цьому 0 відповідає найгіршому стану явища, яке характеризує показник, а 1 – найкращому); w_j – нормована вага j -го показника.

За результатами виконаних досліджень при оцінюванні рівня релевантності інформаційного забезпечення державного регулювання фондового ринку пропонується використовувати такі характеристики:

1. Доступність – визначається як оцінка тієї частини інформації, розпорядником якої є Комісія і яка має бути доступною внутрішнім та зовнішнім користувачам. Показник у вказаних межах його варіації набуває таких значень: 0,0 – інформація практично не доступна; 0,25 – інформація доступна

частково у необґрунтовано обмежених обсягах, не забезпечується рівний доступ користувачів певної підгрупи та підтримка користувачів, інформація не супроводжується метаданими; 0,5 – інформація доступна в обмежених обсягах, не забезпечується рівний доступ користувачів певної підгрупи та підтримка користувачів, інформація обмежено супроводжується метаданими; 0,75 – інформація доступна у достатньо повних обсягах, не забезпечується рівний доступ користувачів певних підгруп, забезпечується обмежена підтримка користувачів, інформація супроводжується недостатньо повними та актуальними метаданими; інформація не супроводжується поясненнями щодо якості даних; 1,0 – забезпечується повний (передбачений відповідними документами) доступ до інформації, рівний та одночасний доступ користувачів певних підгруп, необхідна підтримка користувачів, інформація супроводжується повними й актуальними метаданими та повними поясненнями щодо якості даних.

2. Заходи із забезпечення релевантності – оцінюються на основі даних щодо проведення Комісією круглих столів, робочих груп, ознайомчих семінарів з користувачами. Показник має такі рівні: 0,0 – заходи з забезпечення релевантності не застосовуються; 0,33 – окремі заходи застосовуються для внутрішніх користувачів на нерегулярній основі (не частіше ніж один раз на рік); 0,66 – окремі заходи застосовуються для внутрішніх та зовнішніх користувачів на нерегулярній основі (один раз на рік і частіше); 1,0 – система заходів для внутрішніх і зовнішніх користувачів розроблена й застосовується на регулярній основі (два рази на рік і частіше) на центральному та регіональному рівнях.

3. Ступінь задоволення користувачів – визначається за результатами їх спеціальних опитувань. Рівні показника є такими: 0,0 – опитування внутрішніх та зовнішніх користувачів не проводяться; 0,33 – на нерегулярній основі (один раз на два-три роки) проводяться опитування внутрішніх користувачів щодо рівня задоволеності інформаційним забезпеченням; 0,66 – на нерегулярній основі (один раз на один-два роки) проводяться опитування внутрішніх та зовнішніх користувачів, результати яких свідчать про помітне незадоволення внутрішніх та зовнішніх користувачів; 1,0 – на регулярній основі (один раз на рік і частіше) проводяться опитування внутрішніх та зовнішніх користувачів, результати яких свідчать про достатньо повне задоволення їх потреб.

4. Частота звернень за інформацією – кількісна характеристика обсягів поширених матеріалів або звернень користувачів до публікацій в електронній та паперовій формах, кількість звернень до відповідних web-сторінок, де розміщені інформаційні матеріали, та завантажень доступних файлів. Для цієї характеристики пропонується використовувати такі рівні показника: 0,0 – матеріали не поши-

рюються, звернень до публікацій та web-сторінок немає; 0,33 – матеріали поширюються в обмеженій кількості (декілька разів на рік); 0,66 – матеріали поширюються на регулярній основі (щомісячно, щоквартально, щорічно), кількість звернень та завантажень доступних файлів незначна; 1,0 – матеріали поширюються на регулярній основі (щомісячно, щоквартально, щорічно), кількість звернень та завантажень суттєва.

5. Відхилення у теоретичних концепціях, методологічних підходах, визначеннях – розглядається як ступінь узгодженості методологічних підходів, стандартів та визначень на національному (з професійними учасниками фондового ринку та державними органами влади) та міжнародному (регулятори інших країн, міжнародні організації) рівнях. При цьому виділяють такі рівні показника: 0,0 – відсутність узгодженості теоретичних концепцій та методологічних підходів як на міжнародному, так і національному рівнях; 0,33 – часткова узгодженість на національному рівні, суттєві відхилення від міжнародних норм і стандартів; 0,66 – узгодженість на національному рівні, часткова узгодженість з міжнародними нормами і стандартами; 1,0 – високий ступінь узгодженості на національному та міжнародному рівнях.

При побудові інтегральних оцінок вибір вагових значень коефіцієнтів є питанням, що по-

требує особливої уваги. Як свідчить досвід, ваги в інтегральних оцінках майже ніколи не є визначеними однозначно. Очікується, що ваги відображають базову структуру явища, що вивчається, але на практиці ця структура є невідомою, інакше можна було б використати більш адекватні моделі. Оскільки на значення інтегральної оцінки система ваг впливає безпосередньо, то її визначення стає серйозною проблемою для забезпечення довіри до оцінок та до всіх наступних висновків. Один з відомих підходів полягає у використанні методів факторного аналізу для об'єктивного визначення факторів та системи ваг. Застосування цього підходу передбачає наявність достатньо великого обсягу інформації, зокрема значної кількості одиниць, за якими оцінені первинні показники. При обмеженій кількості одиниць та визначеній системі показників він є неефективним. У такій ситуації дієвим може бути використання рівнозваженої інтегральної оцінки (коли ваги всіх характеристик є однаковими).

Розглянемо результати оцінювання рівня релевантності інформаційного забезпечення державного регулювання фондового ринку в Україні на основі індексу релевантності I_p . Показники, на основі яких визначається величина I_p , та відповідна система ваг наведені у табл. 2 та на рис. 2.

Таблиця 2

Оцінка релевантності інформаційного забезпечення державного регулювання фондового ринку в Україні

Вимір релевантності	Значення показника	Вага, w_i
1) Доступність, I_1	0,50	0,20
2) Заходи із забезпечення релевантності, I_2	0,33	0,20
3) Ступінь задоволення користувачів, I_3	0,66	0,20
4) Частота звернень за інформацією, I_4	0,66	0,20
5) Відхилення у теоретичних концепціях, методологічних підходах, визначеннях, I_5	0,66	0,20
Індекс релевантності, I_p	0,56	x

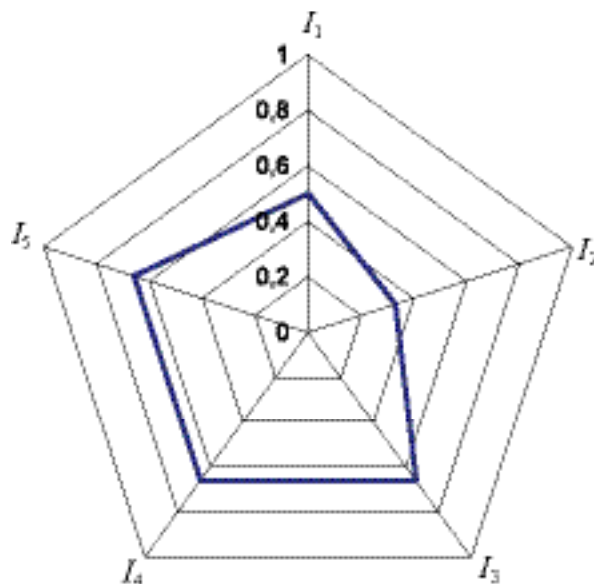

Рис. 2. Візуалізація оцінок вимірів релевантності інформаційного забезпечення ринку цінних паперів в Україні

Як свідчать отримані результати, запропонований у роботі індекс релевантності інформаційного забезпечення біржового фондового ринку в Україні становить 0,56. У цілому це вказує на доволі невисоку релевантність інформаційного забезпечення і, відповідно, на те, що ресурси, які витрачаються на збирання, обробку та поширення інформації, використовуються недостатньо ефективно. При цьому основною проблемою, на яку слід звернути особливу увагу, є розробка та впровадження заходів із забезпечення релевантності – проведення круглих столів, інформаційно-навчальних семінарів та спеціальних консультацій з внутрішніми та зовнішніми користувачами. Також необхідно покращувати рівень доступності інформації, особливо для зовнішніх користувачів. За цих умов покращання таких показників, як ступінь задоволення користувачів, частота звернень за інформацією та узгодженість методології, що також є достатньо невисокими, представляється другорядною задачею.

Слід урахувати, що чим ближче значення індексу до одиниці, тим більше зусиль слід прикласти для подальшого покращення його значення.

Побудова та аналіз інтегральних показників релевантності інформаційного забезпечення державного регулювання фондового ринку в Україні на щорічній основі та за окремими блоками інформації дає можливість ефективно контролювати та керувати релевантністю на основі визначення “вузьких місць” на різних рівнях управління та різних рівнях агрегації даних, підвищувати ефективність використання ресурсів на створення та використання інформаційного забезпечення.

Подальші дослідження підходів до вимірювання релевантності інформаційного забезпечення державного регулювання фондового ринку доцільно спрямувати на розширення системи характеристик релевантності, використання кількісних характеристик та побудову більш адекватної системи ваг при інтегральному оцінюванні.

Список використаних джерел

1. Kasprzyk D. Reporting Sources of Error in U.S. Federal Government Surveys / D. Kasprzyk, L. Giesbrecht // Journal of Official Statistics. – 2003. – Vol. 19, № 4. – P. 343–363.
2. How to make a quality report : Methodological documents handbook. – Luxembourg : Eurostat, 2003. – 111 p.
3. Guidelines for measuring statistical quality. Version 3.0. – London : Office of National Statistics, 2006. – 79 p.
4. Якість інформаційного забезпечення соціальної політики : [моногр.] / [Макарова О. В., Сариогло В. Г., Терещенко Г. І. та ін.] ; за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Дух і Літера, 2010. – 248 с.

ВІТАЄМО

ЄРІНУ АНТОНІНУ МИХАЙЛІВНУ

**з 50-річчям професійної діяльності на кафедрі статистики
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана**

Доктор економічних наук, професор Антоніна Михайлівна Єріна – відомий український науковець. З 1962 р. вона працює на викладацькій роботі у Київському інституті народного господарства (зараз – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана). За цей період пройшла шлях від асистента до професора кафедри статистики. Наразі викладає такі навчальні дисципліни: “Статистика”, “Статистичне моделювання та прогнозування”, “Організація вибірових обстежень”. Основний напрям творчих пошуків А. Єріної – статистичне моделювання та прогнозування соціально-економічних явищ і процесів. Наукові результати пов’язані з використанням статистичних моделей на різних рівнях системи управління для діагностики стану соціально-економічних систем, розкриття причинного механізму їх функціонування і розвитку з метою обґрунтування управлінських рішень. А. Єріна опублікувала понад 120 наукових праць, серед них – монографії, підручники та навчальні посібники.

Багато українських статистиків – теоретиків і практиків – у своїй діяльності використовують глибокі, мудрі поради Антоніни Михайлівни. Їй притаманні високий професіоналізм, бажання та вміння передавати набуті знання і досвід учням. Під науковим керівництвом А. Єріної підготовлено 25 кандидатів і 2 докторів економічних наук. У 1996 році за плідну працю її нагороджено знаком “Відмінник освіти України”.

Рада засновників та редколегія журналу “Статистика України” щиро вітає Антоніну Михайлівну Єріну з 50-річчям роботи на кафедрі статистики Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Бажаємо здоров’я, активного дозвілля, сімейного благополуччя, розумних і добрих студентів, нових творчих успіхів на благо національної статистики.